

John Le Carré remek könyveit. Mintha Gordon Chandler regényéből sétálna át a Lovag utcába, hogy aztán Le Carré világába távozzon. A krimikben a nyomok után jár a nyomozó és az olvasó, a kémregényekben nemegyszer maga a hős a nyom, és őt követik a többiek; akár így is megragadhatjuk a különbséget. A magyar kriminek sincs nagy tradíciója, a kémregénynek még annyira sincs (SELLŐ A PECSÉTTYŰRŰN). Ez csak egyik hibája. Másik fogyatéka a harmadik darab nyelvi megalkotottságában keresendő. Az igénytelenebb, kopottabb nyelvhasználat plasztikusan mutatja azokat a ragasztáspontokat, ahol az amerikai karakterű regény inkább tűnik magyarításnak, mint eredetileg magyar nyelven írott regénynek.

(Hárman párban)

A társadalmi-történelmi összefüggéseken túl, melyekre a kritika igyekezett menet közben felhívni a figyelmet, a műfaji önazonosság és önazonosítás, valamint a regénynyelv kiválasztása köti össze a recenzeált műveket. A kópéregény, a kalandregény és a bűnregény egy családba tartozik, de legalábbis egy iskolába járt. Mind-egyik műfajváltozatban kell valamit kezdeni az olvasó aktuális tudásával és permanens kíváncsiságával. Elaltatni vagy felkelteni azt. Esetleg együtt művelni és mímelni a kettőt.

Manapság ezek a regényretorikák vagy elfeledettek, elveszettek (kópéregény), vagy túlterheltek, elhasználtak (kalandregény), vagy ott-hontalanok a magyar közegben (*hard boiled* bűnregény). Ezért az íróknak stílizált regénynyelvre van szüksége, olyan nyelváltozatra, amely magán viseli az idegenség karakterjegyeit. Ám ezt az idegenséget, nyelvi távolságot a műfaji elvárások miatt kénytelen otthonossá, természetessé is tenni. A TRÜFFEL pepceselő, kényelmes énelbeszélője modorosán nyilatkozik meg. Más nem is tehet nyelvi-szemléleti univerzumában. A kedélyes múlttallózás és zamatleltár, valamint az ironikus szélhámospórté és historiográfia végül úgy áll össze, mintha a FELIX KRULL-t Krúdy Gyula fordította volna le. Kondor regényfolyamában szintén van valami fordított. Nemcsak a narratív sémák, hanem a frappáns párbeszéd, nemcsak az intertextuális utalások, hanem az önkritikus belső monológok is jelzik a figyelmes olvasónak, hogy honosításról, magyarításról van szó. Kondor legnagyobb bravúrja, hogy megtalálta azt a hiátust, azt a lehetséges pozí-

ciót, ahol ez a donorműfaj képes autonóm módon létezni. Krimittől pedig joggal várja el az ember, hogy legyen elvarrva. A felfelések, a kilöködések ezért is zavaróbbak. Látszólag Szécsi Noémi vállalkozása a legegyszerűbb. Kvázi családörténet, és közben szatirikus társadalomrajz, megspékelve politikai pikantériával. Csakhogy a regény keretjátékából fakadóan annak elbeszélője egy pályája legelején járó fiatal lány, aki vicceseket szokott írni. Ez a szerep pedig lehetővé teszi Szécsi Noéminek, hogy elbeszélőként annyit játsszon a nyelvvél, a hasonlatokkal, a szövelezéssel, a snittváltással, a diszkrét dadogással, a tenyeres-talpas fonáksággal stb., amennyit neki jólesik.

Szegő János

ELSZALASZTOTT LEHETŐSÉG

Szécsi Noémi: *Utolsó kentaur*
Ulpíus-ház, 2010. 285 oldal, 2999 Ft

Az író utolsó regényének alapötlete voltképpen még használható is lenne. A 2006 és 2007 márciusa közt játszódó regény főszereplője négy, igen különböző társadalmi környezetből származó, a húszas éveik elején járó fiatal, három fiú és egy lány. Egyetemi tanulmányaik mellett mindannyian biciklis futárként dolgoznak, fizetésükkel, helyzetükkel, családjukkal, városukkal, a politikával és mindenekelőtt önmagukkal súlyosan elégedetlenül. Megalakítanak egy „Kentaurok” fedőnevű „anarchista” csoportot, noha ehhez komolyan vehető eszmerendszerrel és gyakorlati eszközökkel alig rendelkeznek. Ám annál elégedettebben peckeskednek felvett neveikkel (Bakunin, Mahno, Kropotkin, Emma Goldman); e történelmi patinájú és komoly hangzású nevek adnak némi büszke identitást szinte teljesen elbizonytalanodott személyiségüknek. Idáig még talán bizonyos szatírára is gyanakodhatna az olvasó. Vagy legalábbis nem teljesen alaptalanul remélhetne valami ilyesmit. Hiszen aligha lehet minimum egy félmosoly nélkül figyelni a céltalan kvartett ügyetlenkedését, lelkes, de nem kis mértékben butuska bénázását. E gyerekekét, akik történelmi sze-

repben hiszik és történelmi szerepbe képzelik magukat, noha valójában még az orruk önálló megtörlésére is csak korlátozott értelemben képesek. Ismétlem, ez alapötletnek erős, sokat ígérő, és voltaképpen a levegőben lóg már pár éve; olyan, mint Voltaire Istene, akit ha nem lenne, ki kellene találni. De Szécsi Noémi nem a gyerekek, hanem inkább a szülei vagy, mondjuk, a felnőttek világára tartogatta a szatíra – ha nem is mérgezett, de azért kicsinyég kiélesített – nyilát. Sajnos itt sem jut sokkal tovább a közhelyeknél. Emma anyukája, a női magazin főszerkesztője; apja, a „Szindbád” néven becézett öregedő, életveg „valóságos magyar író”; Reiss, a magyar szakosból lett, erősen szélhámós vonásokat mutató, sikeres tévésztrológus; a kétlaki, a munkaidőben Hugo Boss öltönyt viselő, de utána „betyáros bő gatyában” parádézó „magyar, nemzeti ügyvéd”; Mahno apja, az elgázolt állatokból ínyesmesteri lendülettel ebédet főző egykori tanár, a leendő szakácskönyvíró – nos, elsősorban ők lennének a regény kifigurázott mellékszereplői. De ez még nem szatíra, ez csak karikatúrasorozat. Hogy szatíra vagy valamennyire érvényes gúnyrajz legyen, ahhoz Szécsi Noéminek több türelemre lett volna szüksége alakjai iránt. Több odafigyelésre, több szeretetre – vagy akár gyűlöletre. Vagy több humorra.

A szerzői türelmetlenség a főhősöket is erősen érinti. Nagyon vázlatos, egymástól alig megkülönböztethető alakokat kapunk, rengeteg olcsó szlogennel, lapos, igénytelenül szőtt dialógusokban, kidolgozatlan helyzetekben. És nem menti meg a regényt a szerző alcímként odaírt műfaji megjelölése: „*társadalmi lektűr*”. Ha arra gondolt, hogy emiatt nem is kell olyan nagyon komolyan venni a regényét, erősen tévedett, vagy akaratlanul is becsapta önmagát. Hiszen mi is lenne manapság kívánatosabb, mint egy valóban a mai magyar társadalom alapkérdéseit olvasmányosan, szórakoztatóan festő regény. Magam a legkevésbé sem becsülném le a lektűr műfaját, jelentsen bármit is ez a megjelölés. Mert minden látszattal szemben komoly műnemről van szó, amelynek persze megvan a maga törvényei, bizonyos értelemben sokkal szigorúbbak, mint a *high-brow*, a szabad óráikban csak Derrida műveit búvároló olvasóknak szóló regényeknek. Ráadásul a „könnyed olvasmány” megjelölés semmiféle nyelvi igénytelenségre nem adhat menlevelet. A zsánerjellege

nem mentheti fel az írókat az átgondolt munka alól, nem tűri, hogy hányaveti módon ábrázolja a helyzeteket, nem engedélyezi, hogy ne dolgozza ki mélyen és átláthatóan a cselekményt, és nem jogosítja fel arra sem, hogy feldobjon, aztán minden következmény nélkül ejtsen figurákat, mint például Szécsi Noémi teszi az alternatív énekesnő, Vera alakjával.

És nem feltétlenül csupán újságírói elbeszélőkdedet és érzületet jelent a lektűr. E téren a könyv egészen a külföldieknek szóló, ismeretterjesztő útikönyvek, étteremkalauzok sommás zanzásításaira vetemedik; ilyen az Andrassy út történelmi múltjának, a Liszt Ferenc tér hangulatának vagy a Ráday utca éttermi kavalkádjának, valamint az Eckermann kávéház reménytelen ősbölcsészeinek leírása.

Szécsi Noémi mindamellett kétségkívül törekedett arra, hogy valami erős (és egyben kissé gunyoros) szerkezetet adjon kötetének. A regény struktúráját, alapvető formaelvét a már említett asztrológus, Reiss fejti ki: „*Olyan regényt kellene írni, amely példázatok segítségével mutatja be az állatövi jegyekhez a hét főbűn módjára társítható gyarulásokat. [...] A regényben kibomlana a teljes asztrológiai év, márciustól márciusig.*” Szécsi Noémi azonban ezt sem gondolta végig következetesen és komolyan. A tradicionális hét főbűn mellé most odaírhatunk még egyet, azt, amikor az író igénytelenül unatja az olvasót.

Bán Zoltán András

KÉT SZÉK KÖZÖTT

Férfialakok Rohinton Mistry „Családi ügyek” című regényében

Rohinton Mistry: Családi ügyek
Fordította Csikós András
Pepperman Kiadó, 2010. 472 oldal, 3490 Ft

Sokat törtem a fejem, hogy miképpen lehetett volna a magyar fordításban jobban visszaadni a regény címének két lehetséges olvasatában foglalt kettősséget. A kötet fordítója, Csikós András értelmezésében a „Family Matters” azt jelenti, „családi ügyek”, vagyis elsősorban ama jelenségek körére utal, amelyeket a felnőtt nyugati